

בענין ריבית ולא הניתן לתשלומין

מאת: ירחמיאל פרנקל

כתב הרמב"ם (מלוה ולווה ד, ג) "אע"פ שהמלוה ולווה עוברין על כל אלו הלאווין אין לוקין עליו מפני שניתן להישבון. שכל המלוה בריבית אם היתה ריבית קצוצה שהיא אסורה מן התורה הרי זו יוצאה בדיינין ומוציאין אותה מן המלוה ומחזירין ללווה."

הרמב"ם תלה חיוב המלקות בזה שהריבית יוצאה בדיינים. ומשמע מדבריו שאילו לא היה יוצא בדיינים, היה המלוה חייב מלקות. דבר זה צריך עיון. אף אם המלוה היה חייב בתשלומין בלי כפיית הדיינים, למה זה גורע - עדיין הוא לא הניתן להישבון ופטור מחיוב מלקות!

חיוב השבת ריבית

כדי להבין את שיטת הרמב"ם יש לעיין בענין אחר. הרי נחלקו הרמב"ם והרמב"ן בספר המצוות אם חיוב תשלומין של המלוה בריבית הוא מ"ע ונמנה בתוך תרי"ג מצוות. הרמב"ם לא מנה חיוב זה ואילו הרמב"ן בהשמטות של מ"ע (מצווה יז) כן מנאו. ויש להבין נקודת המחלוקת.

יש לחקור במהותו של חיוב חזרת ריבית:

[א] האם הוא דין ממון, דהיינו שהממון שייך ללווה, ומכיון שגזרה התורה שיש איסור על המלוה לגבות ממון זה אע"פ שהלווה משלם מדעתו, הממון נשאר ברשות הלווה, ויש לו תביעת ממון.

[ב] או הוא רק בתורת מצווה. יש למלוה חיוב לשלם אבל לא משום שיש ללווה תביעת ממון. כל הסיבה שהממון יוצא בדיינים הוא משום שב"ד כופין על המצוות ולא שאני מצווה זו משאר מצוות עשה שב"ד כופין עליהן כמו מצוות סוכה וכדומה.

ועי' בנמ"י על הסוגיא (ב"מ סא ע"ב ובדפי הרי"ף לד ע"א) שכתב כצד השני והוסיף לפרש שאין ב"ד יורדין לנכסיו כמו בגזילה ושאר תביעות ממון, אלא רק כופים אותו שישלם מעצמו. והביא ראיה שאין כאן דין ממון כלל מהא דאין על היורשים שום חיוב להחזיר הריבית שאביהם גבע באיסור. ובזה שונה ריבית

מגזילה, שאם מת הגזלן, יש חיוב על היורשים להחזיר הגזילה כי יש כאן חיוב ממון. וכן כתב הרשב"א בחידושו על אתר.

לענ"ד החידוש הזה של הנמ"י תלוי במחלוקת. הרמב"ם הביא שיטת הגאונים (מלוה ולווה ד, יג) שאין הלווה יכול למחול על חיובו של המלוה להחזיר הריבית. הגאונים סוברים "שכל ריבית שבעולם מחילה היא, אבל התורה לא מחלה ואסרה מחילה זו, ולפיכך אין המחילה מועלת אפילו במחילה של דבריהם". אולם הרמב"ם חולק - מאחר שנתחייב המלוה להחזיר הממון, חיוב זה הוא כמו חיוב ממון רגיל ויש רשות ללווה למחול. וז"ל "מאחר שאומרים למלוה להחזיר לו, וידע הלוה שדבר איסור עשה, ויש לו ליטול ממנו, אם רצה למחול מוחל בדרך שמוחל הגזל".

והנראה שחולקים בהחקירה דלעיל. לפי הגאונים, כל חיוב השבת ריבית הוא בתורת מצווה, ולכן אין המחילה של הלווה מועילה, כי התורה צוותה את המלוה בחזרת הממון, אע"פ שכבר מחל הלווה. וא"כ הא דיוצא הממון בדיינים הוא משום שב"ד כופין על המצוות. אבל הרמב"ם הבין כצד הראשון בחקירתנו - דהחיוב תשלומין הוא מפני דין ממון וממילא הריבית יוצא בדיינים ככל חיוב ממון. בלי ספק לפי הרמב"ם, ב"ד יורדים לנכסיו גם כן לגביעת החוב, בנגוד לדעת הנמ"י והרשב"א שהבאנו לעיל. וכיוון דריבית הוי חיוב ממון, יכול הלווה למחול על חיוב זה, כמו שיש בידו למחול על כל דין ממון וכלשון הרמב"ם - "כדרך שמוחל בגזל".

לפי מובן המחלוקת בין הרמב"ם והרמב"ן בספר המצוות. הרמב"ם הוא לשיטתו - דחזרת הממון הוא משום דין ממון. בכל מקום שיש חיוב ממון, אין חזרת הממון נמנית במנין המצוות. הוא חייב להחזיר מדין "ממוני גבך" כי הממון שייך ללווה. אולם, הרמב"ן סובר כרשב"א - דאין כאן חיוב ממון ללווה, אלא רק חיוב לקיים מצווה. ולכן הוכרח הרמב"ן למנות האי חיוב השבה בתוך תרי"ג מצוות.

חיוב יורשים בתשלומי ריבית

אבל קשה - איך יתרץ הרמב"ם את קושיית הרשב"א? אם החיוב של חזרת ריבית היא בתורת חיוב ממון למה פטורים יורשים מהאי חיוב? והנראה לענ"ד שהיסוד שבו נוכל לתרץ קושיא זו, נמצא בלשון הרמב"ם (מלוה ולווה, ד, יג) שהבאנו לעיל בבאורו של שטת הגאונים, "שכל ריבית שבעולם מחילה היא, אבל התורה לא מחלה ואסרה מחילה זו". הרמב"ם הבין שדין ממון בריבית מסתעף מזה שאין מחילת הלווה מועילה עבור המלוה. זהו חידוש התורה באסור ריבית - אף דהלווה מחל, מ"מ מחילה זו לא פועלת כלום. ונראה שהרמב"ם הבין שרק למלוה אין המחילה מועילה, אבל המחילה כן מועילה עבור היורשים. חידשה התורה שאין המחילה פועלת כלום כלפי המלוה כי הוא עברייך ונשאר חייב ממון ללווה. אבל ליורשים שלא עברו באסור, מועילה מחילת הלווה. ואין לומר שדברים אלו רק ניתנים להיאמר לדעת הגאונים שסוברים שאין מחילת הלווה מועילה לפטור

המלוה, אבל לא לפי לרמב"ם שחולק וסובר שמחילתו כן מועילה. אלא הרמב"ם והגאונים חולקים רק במקום שהלווה מוחל לאחר ששלם את הריבית ונתחייב המלוה בהשבה. אבל במקרה הרגילה של פריעת ריבית, כשהלווה פורע את הריבית מדעתו, יש מחילה בשעת נתינת הכסף. על פריעה זו חידשה התורה שמחילה בשעה זו אינה פועלת כולם ולא חלה כלל - "הוא מחל אבל התורה לא מחלה". הגאונים למדו מדין זה שאין חזרת הריבית ללווה תלוי בדעתו של הלווה - מחילתו לא שוה כלום ל"ש בשעת פריעת הריבית ול"ש אחר כך. ועל זה חולק הרמב"ם - דאין המחילה מועילה בשעת פריעת הריבית, אבל לאחר שקבל המלוה את הכסף באיסור, כבר עבר על האסור והחיוב להחזיר הריבית נהפך לחיוב ממון. דין ממון זה הוא כדין ממון של כל התורה כולה, לכן אם הלווה רוצה למחול על האי ממון, הוא רשאי, כמו שהוא מוחל על הגזל. ואע"פ שאף להרמב"ם אין מחילת הלווה מועילה לפני גביעת הריבית, זהו רק המחילה למלוה עצמו, אבל כן תועיל מחילה זו עבור היוורשים. בין להרמב"ם ובין לגאונים יש בכל פריעת ריבית מעשה מחילה - הרי הלווה כן מחל במציאות - אלא לגבי המלוה דין תורה הוא שלא תהא שום חלות להאי מחילה ולא תפעול האי מחילה כלום. אבל יתכן שדין זה מצומצם רק למלוה כדי שלא יהנה מאיסורו, אבל לגבי היוורשים שלא עשו שום אסור שפיר חל המחילה, ונפטרו מתשלומין.

לא הניתן לתשלומין

אבל עדיין צריך באור מה דתלה הרמב"ם פטור המלקות בריבית בזה שהממון "יוצאה בדיינים", ולא סגי ליה במה דכתב לעיל מיניה דהוא "ניתן להישבון". וכדי להבין את הדברים על בורים, צריכים להבין מהו הגדר של לא הניתן לתשלומין. ולזה יש לעמוד על כמה דברים:

(א) יש לחקור בהגדרת לא הניתן להישבון ולא הניתן לתשלומין. האם לאווין אלו פטורים ממלקות משום שהם לאווין שניתקו לעשה, או בעצם יסודם לאווין אלו פטורים ממלקות.

(ב) גם יש לעיין במה שמצינו שינוי לשון בהגדרת איסור חבלה לשאר לאווין שיש בהם חיוב ממון. החובל בחברו משלם ואינו לוקה, אע"פ שהוא עובר על הלאו של לא יוסיף (הל' סנהדרין טז, יב). חז"ל, וגם הרמב"ם, השתמשו בלשון מיוחד להסביר דין זה. חבלה לא הוגדרה כלאו הניתן לתשלומין - הלשון שמופיע בחז"ל הוא - "בפירוש ריבתה תורה חובל בחברו לתשלומין". כך הוא לשון הגמ' בכתובות (לב:), והרמב"ם השתמש באותו לשון בהל' חובל ומזיק (ט, ט). ויש לעיין בזה - למה חז"ל שינו את הלשון? משמע מזה שבעצם יסודם יש הבדל בין חבלה ושאר לאווין הניתנים לתשלומין.

(ג) יש ג"כ שינוי בולט בין איסור חבלה לאיסור גניבה. הרמב"ם פוסק (הל' גניבה, ג, ב) שהגונב וטובח ביוה"כ פטור מן התשלומין משום שהוא לוקה ואינו משלם.

ואילו אם חבל ביוה"כ, הוא חייב לשלם, ומשלם ואינו לוקה (הל' חובל ומזיק, ד, ט). והוא בעצמו מקשה על דין זה למה החובל ביוה"כ משלם ואינו לוקה, הרי זה להפך מן הכלל המקובל בכל התורה כולה, שלוקה ואינו משלם? ומתרץ "כך הם הדברים בכל חוץ מחובל בחברו שהוא משלם, שהרי בפירוש ריבתה תורה חובל בחברו לתשלומין". וע' ברש"ש (ב"ק פז ע"א) שהקשה על תירוצו - הניחא באיסור חבלה ששם חידשה התורה שמשלם ואינו לוקה, אבל מנין לנו שאם יש איסור נוסף על הלאו של חבלה, כגון איסור מלאכה ביוה"כ, שנשאר הדין במקומו ולא ילקה? אין לך בו אלא חידושו - על איסור חבלה עצמו לא ילקה, אבל כשעבר על שאר לאווין עם איסור חבלה ביחד, צריך לחזור הדין למקומו שילקה ולא ישלם.

אבל כדברי הרמב"ם כן משמעות הש"ס. המשנה בפרק מרובה אומרת שהגונב ביוה"כ חייב בתשלומין (ב"ק עא ע"א), וכמו כן היא משנה בפרק החובל דהחובל ביוה"כ חייב לשלם (ב"ק פז ע"א). אבל הגמרא מקשה רק על המשנה במרובה (עא ע"א) למה משלם ואמאי לא אומרים להפך שילקה ולא ישלם. ותרצה הגמרא שהמשנה היא אליבא דר"מ הסובר דלוקה ומשלם אבל אליבא דידן אה"נ הדין הוא שלוקה ואינו משלם. זהו השקלא וטריא של הגמ' בענין גניבה, ואילו לגבי חבלה, הגמ' לא אומרת כלום. ומשמעות הש"ס שהדין האמורה לגבי חבלה, הוא לדברי הכל, ואפילו לחכמים שחולקים על ר"מ. הרי יש הבדל יסודי בין איסור גניבה לאיסור חבלה. בגניבה, אם יש איסור נוסף שהוא עובר עליו בשעת הגניבה, הוא לוקה על העבירה השנייה, וממילא נפטר מחיוב התשלומין. בחבלה, הוא להפך - אין העבירה השנייה פוטרת אותו מחיוב ממון. אדרבה, לחיוב ממון יש קדימה, והעובר נפטר מן החיוב מלקות של העבירה השנייה. והדברים צריכים באור - מ"ש איסור חבלה מאיסור גניבה?

וע' בסוגיא דביטלו ולא ביטלו (מכות טז ע"א) שמקשה הגמ' בין למ"ד קיימו ולא קיימו, ובין למ"ד ביטלו ולא ביטלו, למה אינו לוקה כשגזל חפץ ושרפו קודם שהחזירו - לאחר שנשרף אין כאן לאו הניתק לעשה כי א"א לו לקיים מצוות השבת גזילה? ומתרץ הגמ' שהוא לאו הניתן לתשלומין דאין לוקין עליו. יש גירסאות שונות בתירוץ הגמ' (ע' בתוס' בד"ה התם). גירסא אחת היא "אין לוקה" וגירסא שנייה (והיא הגירסא שלנו) היא "אין לוקה ומשלם". (ונבאר הבדל הגירסאות לקמן.)

תוס' מבארים שאין שום הבדל בין הגירסאות. כוונת הגמ' היא שאינו לוקה, שמכיוון שניתן לתשלומין, עדיין שייך לתקן הלאו - עדיין יש כאן לאו הניתק לעשה. על ידי תשלומי ממון מקיים אדם את המ"ע של השבת גזילה. ועוד מוסיפים תוס' שלפי ר"ל הסובר קיימו ולא קיימו, במקרה שלא יקיים את העשה (כגון שאומר הגזולן שהוא אינו רוצה להחזיר), יש מלקות. הרי מוכח, דהא דאינו לוקה, הוא משום דעדיין הלאו ניתק לעשה.

אבל הרמב"ם מפרש הסוגיא בדרך אחרת. בהל' סנהדרין (יה, ב) הוא מפרט כל סוג וסוג של לאו שנפטר ממלקות. "וכל לאו שניתן לתשלומין כגון לא תגזול ולא תגנוב, אין לוקין עליו. וכל לאו שניתק לעשה כגון לא תקח האם על

הבנים, לא תכלה פאת שדך, אין לוקין עליו אלא אם לא קיים עשה שבהם". הרי הוא מפורש דאין הלאווים של גזלה וגנבה נחשבים בכלל אלו שהן ניתוק לעשה, אלא "ניתן לתשלומין" הוא כלל בפני עצמו. "לאו הניתן לתשלומין" הוא לאו שהתורה חידשה בה עונש של ממון בלבד. אין הפירוש שיש חיוב מלקות וקיום מצות תשלומין מנתק את הלאו ופוטרו ממלקות. אלא האי לאו מעולם לא היה בו חיוב מלקות כלל רק חיוב ממון. יסוד זה מוכח בלשון הרמב"ם שהרי בלאו הניתק לעשה הוא מפרש שעדיין שייך חיוב המלקות "אם לא קיים עשה שבהם" - הוא חייב מלקות עבור הלאו אלו בטל העשה שבה. ולא הזכיר פרט זה בענין לאו הניתן לתשלומין - בע"כ דאפילו אלו ודאי לא יתקיים נתינת התשלומין עדיין פטור הוא ממלקות, כי סוג לאו כזה אינו חייב מלקות.

וע' ברמב"ם ריש הל' גניבה דכתב שאין לוקין על לאו של גניבה שהרי ניתן לתשלומין, ולא הזכיר לאו הניתק לעשה. ואילו למד הרמב"ם כשיטת התוס', לשונו קשה מאד שהוא משמיט את העיקר ומפרט רק את הטפל. וע"כ לפי דעתו "שניתן לתשלומין" הוא סוג אחר של לאו ואינו בכלל לאו הניתק לעשה.

ועי' בריש הל' גזילה, דשם הזכיר הרמב"ם שני הדינים ביחד "אין לוקין על לאו זה שהרי הכתוב נתקן לעשה שאם גזל חייב להחזיר שנא' והשיב את הגזילה אשר גזל, זו מצוות עשה, ואפילו שרף הגזילה אינו לוקה שהרי הוא חייב לשלם דמיה וכל לאו הניתן לתשלומין אין לוקין עליו". יוצא לפי הרמב"ם, שבגזילה ישנן שני דינים:

(א) מצוות השבת החפץ הגזול - ומכיוון שהיא מצוות עשה, והרמב"ם מנאה בתוך תרי"ג מצוות, איסור גזילה הוא לאו הניתק לעשה.

(ב) חיוב ממון - אפילו במקום שא"א להחזיר החפץ (כגון שנשרף) עדיין יש חיוב תשלומין. וכאן הרמב"ם אינו מזכיר שום מצוות עשה. אין סיבת הפטור משום דהלאו ניתוק לעשה, כי אין כאן עשה כלל. הפטור הוא משום שאין לוקין על לאו שכל עיקר חיובו הוא ממון.

ויש עוד להעיר דבין בלאו של אונאת ממון (הל' מכירה יב:א) ובין באסור ריבית (הל' מלוה ד:ג) פסק הרמב"ם שאינו לוקה מפני שניתנין להישבון. וגם לא מנה הרמב"ם השבת אונאה למ"ע בתרי"ג מצוות כמו שלא מנה השבת הריבית. מזה מוכח שאין פטור המלקות באלו הלאווין מפני שניתקו לעשה כי אין כאן שום מ"ע כלל. בכל מקום שיש לאו הניתק לעשה, הרמב"ם מונה את המצוות עשה בתוך תרי"ג מצוות. החיוב תשלומין שיש באלו הלאווין הוא חיוב ממון. יש למאונה וללווה תביעת ממון נגד האונה והמלוה.

חבלה וכדי רשעתו

עכשיו מובן ההבדל בין האיסורים של חבלה וגניבה. הגונב חייב רק בעונש אחד של ממון ואינו חייב כלל במלקות. מאידך גיסא, החובל חייב שני עונשים נפרדים - ממון ומלקות. אבל קיי"ל דלא כר"מ ואין אדם לוקה ומשלם וא"א להעניש את החובל בשני העונשים שהחבלה מחייבת. חידושה התורה הדין של "כדי רשעתו" - רשעה אחת אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו שתי רשעיות. בכל התורה כולה עונשים בעונש החמור ופוטריין מהעונש הקל, ולכן לוקה ואינו משלם. אבל שאני חבלה, שהתורה כתב בפירוש שיש בה תשלומין. לחיוב ממון יש קדימה והחיוב ממון פוטר מחיוב המלקות. אבל במקום שאין חיוב ממון, כגון שהכה את חברו בפחות משהו פרוטה, כן הוא לוקה, שהרי אין כאן חיוב ממון לפטור אותו מן החיוב מלקות. וכן פסק הרמב"ם בהל' סנהדרין (טז:יב) ובהל' חובל ומזיק (ה:ג).

והנראה, דלפי הרמב"ם שאני חבלה מגניבה ושאר לאווין הניתנין לתשלומין באופן יסודי. בחבלה, הפטור של מלקות מבוסס על הדין של אין אדם לוקה ומשלם והדין של "כדי רשעתו" פוטר אותו מעונש שני. בלאו הניתן לתשלומין יש רק עונש אחד של ממון ואין כאן ב' רשעיות כלל. ולפי זה מבואר היטב למה שינו חז"ל את לשונם כשהגדירו חיוב ממון של חבלה. לא השתמשו חז"ל בלשון של "לאו הניתן לתשלומין" שמשמעותו רק עונש ממון, אלא בלשון של "בפירוש ריבתה תורה לתשלומין" שמשמעותו שיש ב' עונשים אלא שהדין ממון יש לו קדימה.

ולפ"ז מובן ההבדל בין גונב ביוה"כ וחובל ביוה"כ. כל מקום שיש מלקות וגם ממון, יש דין על ב"ד לדון בעונש החמור, וממילא נפטר העובר מעונש הקל. ואם עבר אדם על עבירה שנייה באותו רגע שגנב, כגון שהוציא ביוה"כ בשעת הגניבה, הרי יש כאן שני עבירות נפרדות ושתי עונשים נפרדים. הגניבה מחייבת ממון, ומלאכת יוה"כ מחייבת מלקות. בנידון זה, דנים בעונש החמור ופוטריין מעונש הקל ולכן לוקה ואינו משלם. אבל באיסור חבלה עצמו תמיד יש ב' עונשים נפרדים לפני שמתחילים לדון באיסורים נוספים - המעשה חבלה מחייב ממון והאיסור של לא יוסיף מחייב מלקות. וחידוש הקרא דמצווין ב"ד להשגיח על הממון ולא לדון את המלקות. ובכלל חידושה דקרא, דבדין חבלה תמיד יש לב"ד להקדים חיוב הממון לחיוב מלקות. לכן כמו שבאיסור חבלה לחוד דנים בממון ולא במלקות, כמו כן דנים בממון של חבלה אפילו היכן שחבל ביוה"כ שמצד מעשה המלאכה ג"כ יש חיוב מלקות. כמו שאין בלאו של חבלה הכח לחייב מלקות במקום חיוב ממון שבו, כך אין כח ללאו של מלאכה ביוה"כ לחייב מלקות במקום שיש חיוב ממון מצד אסור חבלה. חידושה התורה שבחבלה, תמיד דנים בממון ולא בחיוב המלקות, ל"ש איסור חבלה, ול"ש איסור אחר שעבר עליו באותו רגע.

ריבית יוצאה בדיינין

וע' בריטב"א על סוגיית הגמ' במכות שמביא שני שיטות בביאור למה אינו לוקה כשנשרף הגזלה: א) הר"ם הלוי סובר דיש לפטור הגזלן ממלקות משום שיש בגזלה ב' רשעיות ואין אדם לוקה ומשלם. והרי לפי דעתו נחשב גזלה ממש כמו חבלה דבפירוש ריבית תורה חיוב ממון במקום מלקות. ב) גזלה הוא לא הניתק לעשה, כי בחזרת הממון הוא מנתק את הלאו.

כתבנו לעיל שיש גירסאות שונות בסוגיא דמכות. גירסא אחת היא "ואינו לוקה" וגירסא השניה היא "ואינו לוקה ומשלם". לענ"ד הגירסאות חולקות באופיו של לאו הניתן לתשלומין וחולקות בחקירה שהקדמנו לעיל. אם נלמד כמו הרמב"ם שגזילה מחייבת רק עונש ממון ולא מחייבת מלקות, צריכים לגרוס "ואינו לוקה" כגירסא הראשונה - כוונת הגמ' היא שעל לאו זה אין דין של מלקות כלל. אבל אם נתפוס כפירוש הר"ם הלוי, הגירסא הנכונה היא "ואינו לוקה ומשלם" כי אע"פ שיש ב' עונשים כאן, רק אפשר לענשו באחד מהם ואינו לוקה ומשלם. לפי שיטת התוס' ופירושו השני של הריטב"א, שחזרת הממון הוא ניתוק הלאו, הגירסא הראשונה היא יותר מדויקת (אבל אפשר לקיים את גירסא השנייה ג"כ, וכן כתבו התוס').

הרי מצינו שיש שלש שיטות בהא דלאו הניתן לתשלומין אינו חייב מלקות:

א) תוס' והריטב"א סוברים שהפטור הוא משום לאו הניתק לעשה. בחזרת הממון יש קיום עשה, ובזאת מנתקין את הלאו.

ב) הר"ם הלוי סובר שאינו לוקה משום הדין של כדי רשעתו דאין אדם לוקה ומשלם. התורה חידשה שחיוב ממון קודם לעונש מלקות.

ג) הרמב"ם סובר שלא הניתן לתשלומין הוא 'קטגוריה' אחרת של לאו, שיש בו רק חיוב ממון ואין בו חיוב מלקות כלל.

לפי מה שהסברנו, מובן למה תלה הרמב"ם הפטור מלקות בריבית בזה שהממון "יוצאה בדיינים". לפי דעתו הפטור מלקות בריבית הוא מדין לאו הניתן לתשלומין (או להישבון) ולא משום שניתק לעשה. אילו היה לומד כמו הרמב"ם שחזרת הממון היא מ"ע ונמנית בתוך תרי"ג, לא היה איכפת לן אם החיוב ממון יוצא בדיינים או לא. בין כך ובין כך יש מ"ע להחזיר ולא ילקה על איסורו משום שהוא ניתק לעשה. אבל כבר ביארנו שהרמב"ם חולק על הרמב"ם לחלוטין - אין כאן מ"ע של חזרה ואין כאן לאו הניתק לעשה. הפטור ממלקות הוא משום שהאיסור הוא לאו הניתן לתשלומין ויש על הלוה רק חיוב ממון, ומכיוון שחיוב התשלומין הוא חיוב ממון, בודאי הוא יוצא בדיינים. משום זה מדגיש הרמב"ם שהריבית יוצא בדיינים כי דין זה מגלה לנו שכל פטור המלקות מבוסס על הדין של לאו הניתן לתשלומין. ❧